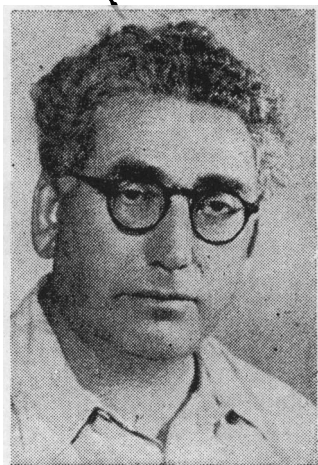

משה בן־מנחם

עם פטירתו של משה בן־מנחם נסתלק מאתנו משורר, יליד יהדות פולין, שדמותו עוצבה סמוך למלחמת העולם הראשונה. הוא ספג לתוכו את הווי העיירה היהודית בפולין, את המסורת של השירה האירופית הקלאסית וכן את שירת התהיה. אלה היו חוויות־היסוד של המשורר, והוא נשאר נאמן להן כל ימיו.

משה בן־מנחם עלה ארצה בשנת תרצ"ד, בשעה שאישיותו היוצרת כבר היתה מגובשת. חבלי הקליטה שלו בארץ ובנופה הספרותי לא היו, כנראה, קלים. וכל מי שבא אתו במגע הרגיש בכריזמות, שנצטברה בלבו, על תופעות שליליות בקריית־ספר שלנו ועל חוגים מסויימים בספרותנו.

בימי עלומיו היו למשורר כיסופים גדולים, אך במשך השנים ויתר עליהם בעל־כורחו: „מכל כיסופי, תשוקותי הנאות, לא שאר מאומה, הכל תם וגז" (חסד ערבים, עמ' 19). אף־על־פי־כן היתה זיקתו לשירה מצילה אותו ברגעים קשים, ורק בשירו „מצא לנפשו מרגוע מזעם הזמן וזרמו העז" (שם, עמ' 123). המשורר עלה ארצה, השתקע ברעננה ועסק בה בהוראה. ובשעות של חסד נדמה היה לו, שהגיע אל המנוחה על אדמת השרון:

קִסְטֶה נִכְיֵי וְהָבִי אֶשְׁתִּי אֶרֶץ הַחַזֵק / שְׁרוֹן, שְׁרוֹנֵי הַיָּרֹק! (שם, עמ' 22)

אך אליבא דאמת היו נופיו הנפשיים נופיה של עיירה יהודית בפולין, „על גדות הסאן". בלבו נשא תמיד את נוף ילדותו: „זה נוף הילדות המאיר והתם, / כאור פני אמי הוא עומד וקים" (שם, עמ' 42).

אולם במשך הזמן החל לקלוט גם את הנוף הארצישראלי, כפי שמעידים על כך שירי הנוף בקובץ „במעלות השיר".

שירתו של בן־מנחם היתה בעיקרה ליריקה אישית. גם שירי הנוף שלו שקויים נפשיות רבה. אך יש אשר חרג מן המסגרת של חוויות אישיות, כגון במחזור השירים שלו על ירושלים (חסד ערבים, עמ' 103—112), או בפואימה על רשב"ג וכן בשיריו על דמויות מן המקרא.

שירו של בן־מנחם הוא כמעט תמיד בעל מבנה הרמוני, כחורז. ניבו השירי בהיר ופשוט. אך אין לראות פשטות זו כפשטנות. זוהי פשטות מכוונת, שנקתה במאמצי יצירה. ונאמנה עלינו עדותו של המשורר: „מלה כסלע — / עצבתיה בדמע, חצבתיה בדם — — — / ואם לכובד האבן גיבי עוד קשור — / אֶזְרְנו לרוח! והשיר כל ידע / כי בעצב ילדתו המלה הכבדה" (במעלות השיר, עמ' 7).

קובץ מסותיו הספרותיות „בנתיב האור" הופיע זמן קצר לפני פטירתו והוא קובע ברכה וייחוד־דיבור לעצמו.